

je Hrvat. Piše „molž“ in „muž“, „zastupite“ in „zaročiti“ ter tvori praviloma tožilnik jednine a — sklanje na u, kot: gospodičnu, dobru, pohlivnu itd. Razen tega rabi besede, ki jih slovenščina ne pozna, in oblike, ki jih ni v nobenem slovenskem narečju (baam se — bojim se).

Da je Frankopan lahko znal slovenski, je umljivo. Toda kaj ga je nagnilo, da ni pisal v svojem materinem jeziku? Matič meni, da prevajavec ni hotel dati smešne uloge prevarjenega soproga svojemu rojaku, temuč si je v ta namen izbral najbližjega soseda, Slovenca; ulogo ljubimca in zapeljivca — ta oseba še ne nastopi v fragmentu, kolikor ga nam je ohranjenega, — pa bi dobil hrvaški plemič, „žlahtan gospud s horvackega ursaga“, kakor ga imenuje Frankopan. Taka krajevna hudomušnost je vsakdanja prikazen in v starejši hrvaški književnosti jo večkrat srečujemo. Čo bi bil Frankopan mogel nadaljevati svoj prevod, bi ga bil — po Matičevem mnenju — pisal deloma gotovo tudi hrvaški, ker bi se bil ljubimec — hrvaški plemič — posluževal svojega materinega jezika. Zmes različnih jezikov in dialektov ni bila v komediji nič nenavadnega; to prikazen moremo opaziti zelo pogosto v Italiji v cinquecentu in tudi v tedanjem hrvaškem slovstvu.

Kar zadeva prestavo samo, je izdelana tako, kot so v starejših književnih dobah navadno prirejali

prevode. Tekst originala je posnet precej prosto, imena so poslovenjena s primernimi domačimi ali pa s takimi, ki že nekoliko označujejo značaj in vlogo dotične osebe v veseloigri: George Dandin se imenuje Jarne, Lubin se zove Budimoder, napihneni plemič Sotenville pa nastopa pod nemškim imenom Hozenbosser. — Ortografija fragmenta je nedosledna in zelo zmedena.

Tako poroča Matič. Kakor se vidi, zelo zanimiva starina in morda velike važnosti — toda o tem imajo drugi besedo. Podajmo le še začetek prvega prizora, da se bravci seznani s prevodom samim.

Jarne bogati: Ah! kar ena žena žlahtnega roda je ena kača stropovita! Le-takur m̃a ženitba more biti resna pelda vsem deželnikom, kateri se hoteu nadiči zgora svoje žlahte ino oženit, kakur sam jest sturil, z ānom gusposdičnom. Nje žlahnost je dobr̃a: le-to je viš, ino je stvar močne hvale, pa je tudi zapletena z vnogimi gorkostmi ino hudobe; ja, blagur njemu, ki se ne vplendra. Jest siromak zdaje se vučim na momu strošku ino poznaem, kakvar je žlahnost moje gusposdinje. Nič družiga nemam kar žalost ino skrbi. Oh, Jarne, Jarne, kakur bi ti bolj bil sturil, premda maš blagu ino denarje, nikoli nikar gusposdičnu obljudit, an p̃a enu tvoje glihe dobr̃u ino pohlevnu, ka bi ti hižila ino marno poslovala! Itd. itd.

F. B.

To in ono.

Ljubljansko stenografsko društvo.

„Nijedan narod na slavenskom jugu nije se s tolike volje i ljubavi bavio stenografijom koliko slovenski.“ Tako je vzkliknil v zagrebškem „Stenografu“ leta 1901. priznani strokovnjak prof. Miholić, ko je Novakova slovenska stenografija ugledala beli dan. V teh zanosnih besedah gotovo ne iščemo pretiranega slavošpeva, ako uvažujemo dejstvo, da so baš slovenski stenografi pri vseh jugoslovanskih plemenih pričeli orati ledino na stenografskem polju. Naši Vinkoviči, Magdiči in Bezenški ustvarili so jim stenografske prevode po Gabelsbergerjevem sestavu, kateri se je zdel slovanskim jezikom najprikladnejši.

V Hrvatih, Srbih in Bolgarih so bili koj v početku dani vsi predpogoji za uspešno širjenje stenografije; saj je narodni jezik v šoli kakor v javnosti užival vse priznanje in veljavo. V Slovincih pa tla za prosojevanje stenografije še danes niso ugodnejša, ker se slovenščini ne mara priznati onega ugleda in mesta, kojega bi morala zavzemati po naravnem zakonu ter narodnem pravu. — Vendar je slovenska stenografija kljub neprijaznim okoliščinam liki ponižna cvetka v skromnem zatišju bujno procvitala ter se do danes povzpela na visoko stopinjo dovršenosti, kar je v prvi vrsti zasluga v tujini bivajočih uglednih veščakov profesorjev Bezenška ter Magdiča, katerima se je kot svetel meteor na stenografskem obnebu s svojim obsežnim strokovnim znanjem pridružil še vztrajni profesor Novak. — Poleg imenovanih so bogatili domače stenografsko slovstvo s plodovi svojega uma še pisatelj Hafner, Zupan s svojim originalnim sistemom, Tanšek in drugi. Stenografija je postala nekako domena Slovencev, radi česar se ni tolikanj čuditi, ako se najmanjši

jugoslovanski rod more ponášati z najbogatejšim stenografskim slovstvom.

Nedvojbeno pa zavzema v naši stenografski povestnici odlično mesto ljubljansko stenografsko društvo, katero se je ustanovilo l. 1863. Žal, da je moralo po komaj triletnem obstoju v veliko škodo procvitajoče stenografske vede prenehati s svojim delovanjem.

Ivan Kaprec, deželnosodni nadsvetnik v Ljubljani, je bil njegov prvi predsednik. Kot navdušen in vešč stenograf se je mnogo trudil, da bi skupno s sodobnimi stenografi priredil po Gabelsbergerjevem sistemu praktičen in rabljiv slovenski prevod. V to svrhu je priredil 7. aprila 1864. v Ljubljani predavanje pod naslovom: „Navodila, kako bi se dal Gabelsbergerjev stenografski sestav prilagoditi slovenskemu jeziku.“

Njegovo pozneje avtografirano predavanje se je tiskalo pri Blazniku v Ljubljani ter se razdelilo med člane takratnega ljubljanskega stenografskega društva. Mogoče se je še kak izvod ohranil, kar je za zgodovinski razvoj slovenske stenografije neprecenljive važnosti! Kolikor se da posneti iz obširnejšega sestavka prof. Miholića v povestnici slovenske stenografije, objavljenega leta 1903. v berlinskem „Archiv für Stenographie“, je obsegalo Kaprečevo predavanje sledeče glavne točke: 1. Ljubljansko stenografsko društvo naj si nabavi vse publikacije, ki so doslej izšle na polju slovanske stenografije, osobito dela slovanskih stenografov Hegerja (1844 in 1849), Jos. Polinskega (1861) Lj. Olewinskoga (1864), Těsnopis český (1861) ter prevodov barona Tornau in dr. Zeibiga (1863) v ruščino. — 2. Slovanski stenografski pisatelji, ki se pečajo s prevodi Gabelsbergerjevega sestava v slovanske jezike se naj naprosijo, da poročajo

o svojih delih ljubljanskemu stenografskemu društvu. Po mnenju predavatelja naj se k sodelovanju povabi tudi kr. saksonski stenografski zavod v Draždanih, kateri se je za slovenske stenografske težnje vrlo zanimal. Tudi hrvatska strokovnjaka Magdić in Matković bi radi istočasnega prirejanja hrvatske stenografije mogla s premišljenimi nasveti priskočiti slovenskim stenografom na pomoč. — 3. Ljubljansko stenografsko društvo naj dole stenografske prevode temeljito prouči in, ako le možno, tudi objavi. Konečno izraža Kaprec željo, da naj se predvsem ozira na že obstoječi Tanšekov slovenski prevod, ter izroča tudi svoje lastno tozadevno večletno delo stenografskemu društvu v uporabo in strokovno oceno.

Pri tako krasno zasnovanem programu in slovansko vzajemnost goječem stremljenju društva po popolnosti in edinosti se moramo danes nemalo čuditi, da društvo kljub vestnosti in požrtvovalnosti svojih članov ni moglo prosperirati, kamo-li še pokazati javnosti plodove svojega vnetega delovanja. Društvo je leta 1863. štelo 15 izvršujočih, 16 podpornih in 10 dopisujočih, skupno torej 41 članov — za znanstveno društvo v tedanji dobi gotovo častno število. Tudi društvena knjižnica je bila bogato opremljena s publikacijami, tihočimi se stenografske vede. Štela je nad 150 strokovnih knjig poleg obilice brošur, poročil, pravil, razprav, rokopisov in katalogov.

V „Osterreichische Blätter für Stenographie“ se je leta 1866. iz Ljubljane poročalo, da je društvo leta 1865. prenehalo s svojim poslovanjem in obenem ustavilo pobiranje članarine. Proti zaključku tozi dopisnik omenjenega članka „kolika škoda je, da se nihče resno ne bavi s tem, da bi sestavil slovenskemu jeziku prikladen prevod Gabelsbergerjevega sestava“. Po njegovem mnenju bi se pri tedanjih nenavadnih razmerah „slovenski učni tečaj bolje obnesel ter našel ugodnejših tal, ker bi v njem izurjeni laglje potem mogli svoje zmožnosti vporabiti v prid stenografiji.“ „Gospod Kaprec kot predsednik ljubljanskega stenografskega društva združuje v sebi sicer vse zmožnosti oskrbeti slovenski stenografski prevod, ker je v tej stroki že pokazal svoje vrline kot izurjen in praktičen stenograf slovenskih govorov v kranjskem deželnem zboru. Vendar je za uradnimi in raznimi zasebnimi opravki tolikanj preobložen, da mu skoro ne preostaja časa, da bi se še nadalje temeljiteje bavil s slovensko stenografijo ter vodil društvo.“

Iz dosedanjih podatkov smemo z gotovostjo sklepati, da je Ivan Kaprec faktično tudi preskrbel Slovencem prvi četudi nepopolen prevod slovenske stenografije. Rokopis njegovega osnutka se kakor Tanšekov ni ohranil. Ker je profesor Magdić kot istočasni prirejevalatelj hrvatske stenografije leta 1864. nedvomno dopisoval z našim rojakom ter najbrže z raznimi strokovnimi nasveti nanj vplival, se Kaprečev prevod v celoti gotovo ni mogel dosti razlikovati od Magdićevega.

Po razdružitvi ljubljanskega stenografskega društva je prevzela „Slovenska Matica“ nalogo preskrbeti prikladen prevod Gabelsbergerjevega sestava v slovenščino. Leta 1869. se je zlasti ogrevala za slovensko stenografijo, katero je spisal Fran Hafner in ki je bila že leta 1865. za tisk pripravljena. Hafner je svoj prevod ustvaril povsem samostojno ter se na ostale slovanske prevode ni dosti oziral. Iz tega razloga tudi posebni odbor I. stenografskega društva v Pragi ni priporočal izdajo Hafnerjeve stenografije „Slovenski Matici“. Izrekel je svojo strokovno sodbo povsem v smislu svoječasne izjave ljubljanskega stenografskega društva. Slednje je torej s svojim odločnim ugovorom preprečilo, da Hafnerjev prevod ni izšel v tisku. Dalekosežni pomen dobro premišljenega

protesta moremo stoprav danes pojmiti. S Hafnerjevim prevodom bi prejeli Slovenci nepraktično stenografijo ter bi se obenem docela ločili od ostalih Slovanov v stenografski vedi. Hafnerjev rokopis je shranjen v knjižnici kralj. saksonskega stenografskega zavoda v Draždanih ter je bil šele leta 1900. kot donos k slovenski stenografski zgodovini objavljen v „Stenografu“.

Pač pa je „Matica Slovenska“, zvesta svoji obljudi in zavezujoča se svoje kulturne misije, leta 1893. izdala priročno knjigo slovenske stenografije, katero je spisal profesor Bezenšek. Enako je delavnemu veščaku šteti v zaslugo, da se je leta 1901. ustanovilo slovensko stenografsko društvo s sedežem v Celju, katero pa žal radi nedostajanja strokovnega glasila ne more v veliki meri vršiti svoje ne malo težavne naloge v prilog naših po širni Sloveniji raztresenih stenografov.

Da se ljubljansko stenografsko društvo do današnjih dni ni moglo vzdržati, pripisovati smemo nekoliko tudi nerazsodnosti razumništva, katero ni znalo ceniti velike važnosti stenografije v zasebnem kakor i v javnem življenju. Saj je dovolj znano, da se Slovenci hipno ogrevamo za marsikako zadevo, a jo le preradi (še hitreje) prepuščamo nadaljni usodi. S takim ravnanjem se ponajveč že v kali zatire marsikak mnogo obetajoč pojav na polju vede in znanstva.

Ivan Kaprec zavzema v slovenskem stenografskem slovstvu kot buditelj in prvi širitelj prekoristne vede jako odlično mesto. S svojim vzpodbudnim delovanjem si je postavil v srceih svojih sodobnikov in naslednikov najlepši pomnik, ki ga ne stré nobena sila. Zato se mi je baš ob 45letnici obstoja slovenske stenografije videlo umestno poklicati v spomin moža, ki je prvi zasejal seme na slovenskem stenografskem polju, ter ga na ta način oteti pozabljivosti. Zaslužni prvoboritelj bodi v zgled in bodrilo onim, ki se resno in z veseljem bavijo s slovensko stenografijo.

Rudolf Binter.

1893

Sedemdesetletnica prof. dr. Jožefa Kalouseka.

Češko zgodovinsko znanstvo se more ponašati s celo vrsto odličnih imen. Prof. dr. J. Kalousek, ki je 2. aprila obhajal svojo sedemdesetletnico, se more prišteti k najbolj odličnim češkim zgodovinarjem. Kakor vsi imenitni češki učenjaki in pisatelji, se je porodil iz revnih starišev dne 2. aprila l. 1838. v Vamberku na Češkem. Izučil se je tkalskega roko-delstva, a kmalu je zapustil tkalstvo in s pomočjo svojega starejšega brata je odšel v Prago študirati. Študiral je najprej na realki in se je dal vpisati v tehniko. Ker pa je spoznal, da inženirstvo ni njegov pravi poklic, je pričel študirati latinščino in grščino, natihoma je napravil izkušnje in je študiral na vseučilišču zgodovino. Ko je dovršil studije, služboval je nekaj časa na srednjih solah, l. 1871. pa je postal privatni docent na praški univerzi. Ko se je l. 1881. razdelila praška univerza na češko in nemško, je bil Kalousek imenovan za profesorja češke zgodovine na češki univerzi in v ti službi je dosedaj. Spisov izpod njegovega peresa je že skoraj cela knjižnica. Najbolj imenitno in tudi najbolj znano njegovo delo je monografija „České státní právo“ (1871), ki je izšla že v drugi izdaji. Izmed drugih spisov Kalousekovih še imenujemo: „Karel IV., otec vlasti“ in „Obrana knížete Václava svatého“. V zadnjem spisu brani Kalousek od protestantskih in liberalnih zgodovinarjev zasramovanega in sumničnega sv. Václava in ga riše kot krščanskega in slovanskega junaka, ki je sprejeval in razširjal krščanstvo, rešil Čeha usode polabskih Slovanov. Po besedah Kalousekovih je bil sv. Václav nadarjeni krščanski državnik in narodni